

+*Escarsanella*: «per 22 lanses e *scarceneles* --- per 18 dotzenes de darts e gorgotos --- per quatre *scar-saneles* ---», doc. de Bna., 1254 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 256), identificable amb *escarsanella* i *escarcanela* que recull d'un inv. de les Drassanes, a. 1467: segons *AlcM* aquests serien errada per un *escarçavela* (V. allí, s. v.), que funda només en dos docs. de 1318 i -*vella* de 1419 de la *Marina Cat.* de Bofarull, cpt. de *vela*; ço que hem de posar en dubte: el context, igual que en el present doc. més antic, conté només armes i no pas arreus navals, i hi ha lectura de -*n*- quatre vegades contra dues de -*v*-, amb -*vella* dues vegades (en lloc de l'equívoc -*ela*), i tot és per a forniment del castell d'una galera; altrament un verb *escarçar* no és conegut en llengua catalana (en la qual no està escrita l'obra d'Andreu Febrer, sinó en un xampurrat ocasional); no sé d'on ve aquest mot, cf. *escarsella* (arma defensiva), i encara més oc. ant. *escassan* «estropié» 'coix', documentat en la nostra toponímia (*Torrescas-sana*, etc.); *AlcM* registra *escassa* (amb variant *escarsa*) 'barra', i pall. *escassar* 'tallar la brosta'.

Escarsella, V. càrrec *Escarser*, V. *escaduser* *Escarsi* 'arbust del vosc', V. *vesc* *Escart* 'luxació', cerd., del fr. *écart* de *écarter* *Escartat* en la *Fiameta* no és «grafia per *esquerdat*» sinó mot it. sense traduir, car en l'it. de l'època *scartato* tenia molt varies accs. translaticies *Escartat* 'joc de cartes' < fr. *écarté* *Escartejar*, V. *carta* *Escartufjar*, manlleu de l'alguerès a un dialecte italià, veg. REW, 1726/31 *Escarvella*, *escarveller*, V. *clivella*

ESCARXAR, -XAT, cal separar l'aplicació als dolços, licors (*anis escarxat*, etc.) i usos semblants figurats, i en el qual és manlleuat del cast. *escarchado* derivat d'ESCARCHA, DCEC; allà també dic alguna cosa de l'altra acc. (II, 334b34ss.) catalana, que és pròpia de les terres de l'Ebre i del Camp: «esclafar, xafar» (Priorat, JBru, *MiscFolkl.* Aràbia, 160), «les figues de flor, que cauen i s'escarxen», «quan els trepitjadors creuen que els raïms ja estan prou *escarxats*, els fan caure dintre el trull», Bladé D. (*Benissanet*, 63, 161); com dic allà, no és onomatopeia ni ho sembla, però, essent l'ètimon *EXQUARTIARE (> it. *squarciare*), per raons fonètiques cal pensar en un origen no pròpiament català, i hom vacilla entre una procedència mossàrab o italiana; em decanto per això però en el sentit d'un terme portat ja en el S. XII pels genovesos que ajudaren a la presa i repoblació de Tortosa: un personatge genovès, el nom del qual solia escriure's *Squarzafiga* a la seva terra, apareix sovint en docs. catalans (a. 1297, etc.) com *Jacobus Escarxafiga* (Finke, *Acta Ar.* III, 65); ¿estaria, doncs, en el comerç de figues tortosines amb Gènova la base principal del manlleu? (cf. el passatge de Bladé).

DERIV.: *Escarxell* i *escarxall*; però, almenys aplicat a ones, més aviat sembla inseparable del port. *escarceu* [c. l'a. 1500 > cast. ESCARCEO, 1634, DCEC] i probablement manlleu del portuguès (si bé allí és d'etimologia incerta). *Escarxella*, V. *escarsella*

(CARCER): en l'acc. 'dona bruta' *escarxella* i *escarxell*, són això mateix com a metàfora d'origen obscè. *Escarxir* «salpicar» a les Garrigues (DAG.), de l'acc. I o de la II (o confluència).

1 «El daguerreotip --- fotografia damunt de vidre bombat, de colors desmarxats, *escarxada* per la sal corrosiva del temps» (Coromines, *Prometeu* VI, p. 115, O. C., 261b2f.) pot ser això per semblança amb els punts brillants de l'obra de confiter.

Escarxilló, V. càrritx *Escarxofo*, V. *carxofo* *Escarxot*, tret del plural *card's* (pron. dial. *karʃʃ*)

ESCAS, del ll. vg. EXCARsus 'tret d'entre molts', provinent d'un més antic EXCARsus, participi vulgar del ll. EXCÈRPÈRE 'extraure, llevar d'entre molts', derivat de CARPÈRE 'agafar, pendre (ací o allà)'; de la idea d'«esclarissat, tornat poc espès», com a resultat de rebaixar el nombre de certes coses, traient-ne ací i allà, es va passar a la de 'poc nombrós'. □ 1.ª doc.: S. XIV (i ja XIII).

És especialment freqüent a l'Edat Mitjana el significat de 'mesquí, gasiu': «un abat de un monestir --- era hom molt larc e franc --- après mort --- fo abat --- un monge qui era molt *escàs* e croy e mesquí --- lo qual gità dels officis aquels que-ls tenien --- e més --- monges croys e mesquins e *scasos* con ell era» (*Eximpli dels Monestirs de St. Benet*, en el *Recull d'Ex.* d'Ag. I, 290-1).

L'adverbi *escassament* s'usava de vegades amb el matís de 'tot just, no de sobres', amb què el trobem ja en la *Cròn.* de Jaume I: «--- no hic han que menjar --- jo me-n iré a Buriana, e vós dats-me quantes azebles ha aquí vostres; e si jo lo-y trop, levat lo menjar que hagen los hòmens mester, *escassament*, enviar-vos-he tot lo conduyt que-y trop per a 15 dies» (§ 215, *Caçac.* IV, 54). També es nota la freqüència amb què apareix aquest adverbi en el sentit temporal de 'a penes, tan bon punt': «ab la força de l'argue fon fet tan prest, que *scassament* fon partit lo balener que fon peguat al costat de la nau», JoMartorell (*Ag.* I, 324).

Els diccs. *Ag.* i *AlcM* en citen quatre més del segle XV amb aquest valor, i tres més amb el de 'amb prou feines, gairebé no', el qual segueix avui molt idiomàtic en literatura moderna: «les penyes treien el cap pertot, i a dretes rengleres *escassament* cobertes de brossa, per damunt els boscos obscurs», Maragall (*Ofterdingen*, O. C. I, 642a). He sentit alguns forasters criticar tots aquests usos com a calcs de l'angl. *scarcely* (que de fet és vivíssim amb tals valors): com es pot veure s'ha de rebutjar sense escrúpol aqueixa insinuació, solament fundada en la pobresa de saba catalana de gent que no sap usar més que allò que troba resposta en castellà o en francès (com ens critiquen quan diem *altament* allà on els castellans volen *sumamente*, amb el pretext que els recorda l'ús paral·lel de *highly*). *Tout escàs* amb el valor del mot anglès en el matís temporal és robustament viu en els parlars occitans.